

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
КАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Г. О. КРИШТАЛЬ

**ІНТЕГРАЦІЯ ФІНАНСОВИХ
І ДЕМОГРАФІЧНИХ ЧИННИКІВ
У СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ
СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ**

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Г. О. Кришталь

**ІНТЕГРАЦІЯ ФІНАНСОВИХ
І ДЕМОГРАФІЧНИХ ЧИННИКІВ
У СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ
СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ**

Монографія

Київ
2024

Рецензенти:

Н. В. Бутенко, д-р екон. наук, проф., професор кафедри екологічного менеджменту та підприємництва, Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка

К. С. Шапошников, д-р екон. наук, проф., начальник відділу науково-дослідної роботи та атестації наукових кадрів, Держ. установа “Ін-т модернізації змісту освіти” М-ва освіти і науки України

Ж. В. Дерій, д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри економіки, обліку і оподаткування, Нац. ун-т “Чернігівська політехніка”

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 1 від 25.01.24)

Кришталь Г. О.

Інтеграція фінансових і демографічних чинників у стратегічне планування сталого економічного розвитку: монографія. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2024. 188 с.

ISBN 978-617-02-0408-0

У монографії висвітлено інтеграційний підхід до стратегічного планування сталого економічного розвитку України через поєднання фінансових і демографічних чинників. Розкрито роль макрофінансових детермінант, інвестиційної активності та фінансової політики в умовах демографічної трансформації. Окреслено сучасні виклики, спричинені війною, старінням населення, трудовою міграцією та скороченням трудового потенціалу. Особливу увагу приділено аналізу структури населення, динаміці ринку праці, мобільності робочої сили та відтворенню людського капіталу. Розроблено підходи до поєднання демографічних та фінансових індикаторів у моделях прогнозування й стратегічному плануванні післявоєнного відновлення країни.

Для науковців, фахівців у галузі економіки, державного управління та всіх, хто досліджує виклики сталого розвитку в умовах демографічної кризи.

© Г. О. Кришталь, 2024

© Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2024

ISBN 978-617-02-0408-0

ЗМІСТ

Передмова	6
Вступ	7
Розділ 1. ФІНАНСОВІ ЧИННИКИ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	8
1.1. Макрофінансові детермінанти економічного зростання	8
1.2. Інвестиційна привабливість і рух капіталу в умовах демографічної трансформації	12
1.3. Фінансова політика, що враховує демографічні ризики	16
Висновки до першого розділу	19
Розділ 2. ДЕМОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	21
2.1. Сучасні демографічні тенденції та їх вплив на ринок праці	21
2.2. Динаміка трудових ресурсів і людського капіталу як база економічної активності	23
2.3. Роль демографічних процесів в економічному розвитку	26
Висновки до другого розділу	38
Розділ 3. ДЕМОГРАФІЧНА СТРУКТУРА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ	40
3.1. Демографічні аспекти економічного розвитку економіки	40
3.2. Вікова, статева та регіональна структура населення.....	55
3.3. Освітній та професійний потенціал населення	59

3.4. Трудова мобільність і її економічне значення	62
Висновки до третього розділу	65
Розділ 4. ВПЛИВ ДЕМОГРАФІЧНОГО ЧИННИКА НА ЕКОНОМІЧНУ ВІДБУДОВУ УКРАЇНИ	67
4.1. Відтворення трудового потенціалу в умовах поствоєнної трансформації	67
4.2. Роль молоді, ветеранів та ВПО в оновленні економіки	68
4.3. Інституційні інструменти підтримки людського капіталу	70
4.4. Вплив демографічного фактору на відбудову України	74
Висновки до четвертого розділу	89
Розділ 5. ІНТЕГРАЦІЯ ДЕМОГРАФІЧНИХ І ФІНАНСОВИХ ЧИННИКІВ У СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ	91
5.1. Моделі прогнозування економічного розвитку з урахуванням демографії	91
5.2. Взаємозв'язок фінансових потоків і структури робочої сили	93
5.3. Стратегічне планування відбудови України в демографічно-фінансовому контексті	97
Висновки до п'ятого розділу	101
Розділ 6. ФОРМУВАННЯ ЗАСАД СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	103
6.1. Визначення і сутність стратегії сталого розвитку	103
6.2. Історія формування концепції сталого розвитку	115

6.3. Відображення питань сталого розвитку	
у законодавстві України	131
Висновки до шостого розділу	148
Висновки	151
Список використаних джерел	158
Додаток	166

ПЕРЕДМОВА

Сучасні виклики, що постали перед Україною, потребують нових підходів до осмислення перспектив економічного розвитку. Війна, масштабна міграція, демографічне старіння, руйнування інфраструктури та трансформація ринку праці кардинально змінили фундаментальні основи функціонування національної економіки. У цих умовах особливої актуальності набуває необхідність комплексного аналізу взаємозв'язку між фінансовими і демографічними чинниками як детермінант сталого розвитку.

Ідея підготовки цієї монографії виникла внаслідок усвідомлення, що жоден із зазначених чинників — фінансовий чи демографічний — не може бути розглянутий у відриві від іншого. Розбалансування у фінансовій системі без урахування динаміки трудових ресурсів, так само як і демографічне скорочення без адаптивної фінансової політики, породжують глибокі структурні диспропорції. Саме тому у межах цієї наукової праці здійснено спробу сформувати інтегральний підхід до стратегічного планування соціально-економічного розвитку країни.

Монографія структурована у спосіб, що дозволяє послідовно розкрити: ключові фінансові детермінанти зростання, особливості демографічних процесів, їхній вплив на економіку, а також запропонувати практичні інструменти їх синергічного врахування в стратегічному плануванні. Автори прагнули об'єднати теоретичне осмислення проблем із прикладним вибором політики відновлення та сталого розвитку.

Ця праця стане у пригоді науковцям, політикам, аналітикам, представникам місцевої влади, а також усім, хто зацікавлений у формуванні ефективної моделі розвитку України в новій соціально-економічній реальності. Сподіваємося, що викладені в монографії положення сприятимуть посиленню наукового дискурсу щодо шляхів відновлення національного потенціалу через синергію фінансової стабільності та демографічної безпеки.

ВСТУП

Сталий економічний розвиток у сучасних умовах вимагає врахування не лише суто фінансових показників, а й комплексного впливу соціальних, зокрема демографічних, чинників. Для України, яка перебуває в умовах затяжної війни, масової міграції, зниження народжуваності, старіння населення та втрати значної частини трудового потенціалу, ці питання набули критичної ваги. Одночасно економіка країни стикається з викликами забезпечення інвестиційної привабливості, макрорфінансової стабільності, адаптації до змін у структурі зайнятості та потреби стратегічного переосмислення розвитку ключових галузей.

У цій монографії розглянуто взаємозв'язок фінансових і демографічних чинників як системоутворювальних елементів економічного зростання в умовах глибокої соціально-економічної трансформації. Особливу увагу приділено аналізу сучасних тенденцій у динаміці трудових ресурсів, викликів демографічного характеру в контексті війни, а також фінансових стратегій, здатних підтримати економіку в посткризовий період.

Мета дослідження полягає у формуванні концептуальної основи для стратегічного планування, що базується на поєднанні фінансових механізмів із реалістичним урахуванням демографічної ситуації. У центрі уваги — питання модернізації трудового потенціалу, впливу фінансової політики на економічну відбудову, а також розробка інтегрованих моделей прогнозування економічного розвитку.

Монографія спрямована на узагальнення наукових підходів і вироблення практичних рекомендацій для державної політики у сфері соціально-економічного розвитку, фінансової стійкості та демографічної безпеки. Її матеріали можуть бути використані при формуванні стратегічних документів, регіональних програм, планів відновлення, а також у науково-дослідній та освітній діяльності.

Розділ 1

ФІНАНСОВІ ЧИННИКИ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

1.1. Макрофінансові детермінанти економічного зростання

Сучасна економічна думка визнає, що економічне зростання не є винятково результатом технологічного прогресу, інвестицій чи збільшення продуктивності праці. Натомість, все більшої актуальності набуває розуміння ролі макрофінансових чинників, які формують фундаментальні передумови для стабільного й динамічного розвитку національної економіки. Саме макрофінансові детермінанти створюють той середовищний контекст, в якому можуть реалізовуватись внутрішні потенціали виробництва, людського капіталу та інновацій.

До ключових елементів макрофінансового середовища відносяться бюджетно-податкова та грошово-кредитна політика, стан банківської системи, рівень інфляції, динаміка процентних ставок, зовнішній борг, валютний курс, а також загальна фінансова стабільність. У своїй сукупності ці чинники не просто окреслюють фінансову картину країни, а й утворюють цілісну та динамічну систему, яка визначає якість макроекономічного середовища та можливості для довгострокового економічного зростання [1].

Бюджетно-податкова політика є потужним інструментом регулювання попиту, стимулювання інвестиційної активності та забезпечення соціально-економічної рівноваги. Вона визначає, як держава розподіляє і витрачає ресурси, які податкові стимули створює для бізнесу, яким чином регулює рівень державного боргу. Якщо податкова система є складною, нестабільною або надмірно фіскально навантаженою, це знижує мотивацію підприємницької активності та інвестицій, породжує

тіньову економіку та уповільнює економічну динаміку. Навпаки, прозора, передбачувана податкова політика з розумним балансом між доходами бюджету та підтримкою реального сектору може стати потужним каталізатором зростання.

Грошово-кредитна політика, що здійснюється центральним банком, спрямована на контроль над грошовою масою, процентними ставками та загальним рівнем цін в економіці. Від її ефективності залежить здатність забезпечити низьку інфляцію, фінансову стабільність і доступ до кредитних ресурсів. Занадто м'яка монетарна політика може призвести до інфляційного перегріву, знецінення валюти та зниження довіри до національної грошової одиниці, тоді як надмірна жорсткість — до стагнації, скорочення ділової активності та інвестицій. Тонке налаштування монетарного інструментарію є надзвичайно важливим, особливо в економіках, схильних до зовнішніх шоків або з високим рівнем валютної залежності [2; 5; 8].

Банківська система виконує критичну роль у фінансовому посередництві між заощадженнями домогосподарств і потребами бізнесу в інвестиціях. Її стабільність, ліквідність, рівень капіталізації, здатність до кредитування та ризик-менеджменту прямо впливають на темпи зростання економіки. Якщо банківський сектор є слабким, непрозорим або обтяженим “токсичними” активами, він не здатний ефективно виконувати свої функції, що веде до зниження загальної продуктивності економіки. У такому випадку ресурси не доходять до продуктивних секторів, що обмежує інновації, підприємництво та модернізацію.

Інфляція — ще один важливий макрофінансовий індикатор. Помірна, стабільна інфляція є ознакою здорової економіки, тоді як гіперінфляція або дефляція свідчать про глибокі структурні проблеми. Високий рівень інфляції знижує купівельну спроможність населення, дестабілізує ціни, підвищує рівень невизначеності та знецінює заощадження. Це послаблює споживчий попит і інвестиційний клімат. З іншого боку, дефляційні тенденції зменшують стимули до виробництва, адже очікуване падіння цін знижує прибутковість бізнесу [5].

Динаміка процентних ставок тісно пов'язана з інвестиційною активністю, особливо у високоризикових або інноваційних секторах. Високі ставки обмежують доступ до кредитів для малого та середнього бізнесу, а також для домогосподарств. Зниження процентних ставок, за умови фінансової стабільності, може стимулювати економіку, полегшуючи доступ до фінансових ресурсів. Проте тривале утримання ставок на дуже низькому рівні може призводити до надмірного боргового навантаження та формування фінансових бульбашок.

Зовнішній борг і валютний курс також є чутливими ланками макрофінансової структури. Накопичення надмірного боргового навантаження, особливо в іноземній валюті, робить країну вразливою до коливань обмінного курсу та глобальних ринкових тенденцій. Валютний курс, своєю чергою, впливає на конкурентоспроможність експорту, цінову стабільність і рівень зовнішньоекономічної довіри. Гнучка, але керована валютна політика може допомогти пом'якшити зовнішні шоки та забезпечити підтримку внутрішньої рівноваги [12; 13].

У підсумку, всі ці макрофінансові компоненти утворюють складну, взаємозалежну систему. Вона потребує не просто регуляції, а стратегічного бачення, глибокого аналізу та здатності до оперативного реагування. Їх баланс і ефективна взаємодія формують ту “архітектуру” економіки, яка або створює передумови для зростання, або стає перешкодою для нього. Саме тому формування стійкого макрофінансового середовища є ключовою умовою успішної економічної політики та довготривалого розвитку держави.

Однією з найбільш вагомих макрофінансових детермінант є якість фінансового сектору. Стабільна, ліквідна та добре регульована банківська система забезпечує ефективне перерозподілення ресурсів, підтримує інвестиційну активність і споживчий попит. Саме через банківське посередництво реалізується політика кредитування, яка відіграє визначальну роль у формуванні капіталовкладень і стимулюванні виробничої діяльності. Водночас, надмірна заборгованість або нестабіль-